

Pali Metinlerine Göre
**GOTAMA
BUDDHA**

Asaf Hâlet Çelebi

HECE

inceleme

2. BASKI

Asaf Hâlet Çelebi: 1907 yılında İstanbul'da doğdu. Asıl adı Ali Asaf'tır. Galatasaray Sultanîsi'nde, Sanayi-i Nefise Mektebi'nde ve Adliye Meslek Mektebi'nde okudu. Zabıt kâtipliği, Osmanlı Bankası'nda, Devlet Deniz-yolları'nda ve İÜEF Felsefe Bölümü kütüphanesinde memurluk yaptı. Farsça, Arapça, Fransızca, Hinçte ve Sanskritçe öğrendi. Klâsik mûsikî dersleri aldı. Çocuk yaşta gazeller yazdı. 'Eski Doğu kültürü ve tasavvuf kaynağın-dan gelen temler ve motiflerle beslenen serbest şiirleri 1937'den itibaren *Ses, Küllük, Hamle, Servet-i Fünûn-Uyanış, Yeditepe, İstanbul, Türk Sanatı* der-gilerinde ve *Gün* gazetesinde yayımlandı.' Ayrıca *Yeni Ses, Sokak, Yeni Yol, Yeni Adam, Büyük Doğu, Türk Düşüncesi ve Türk Yurdu* dergilerinde de yazdı. 15 Ekim 1958'de İstanbul'da öldü. Eserleri: *Şiir; He* (İstanbul 1942), *Lâ-melif* (İstanbul 1945), *Om Mani Padme Hum* (İstanbul 1953), *Bütün Şiirleri* (İs-tanbul 1998). İnceleme; *Mevlânâ: Hayatı, Şahsiyeti, Eserlerinden Parçalar* (İs-tanbul 1939), *Mevlânâ'nın Rubâileri* (İstanbul 1939; Hece Yayınları 2002), *Molla Câmî: Hayatı, Şahsiyeti, Eserlerinden Parçalar* (İstanbul 1940; Hece Yayınları 2002, 2102), *Konuşulan Fransızca* (İstanbul 1941), *Eşrefoğlu Divânı* (İstanbul 1943; Hece Yayınları 2002, 2011), *Seçme Rubâiler* (İstanbul 1944; Hece Yayınları 2003, 2011), *Pali Metinlerine Göre: Gotama Buddha* (İstanbul 1946; Hece Yayınları 2003), *Les Roubaiat de Mevlana Djelaleddin Roumi* (Pa-ris 1950), *Naima: Hayatı, Sanatı, Eserleri* (İstanbul 1953; Hece Yayınları 2003), *Divân Şiirinde İstanbul* (İstanbul 1953; Hece Yayınları 2002, 2015), *Ömer Hayyam: Hayatı, Sanatı, Eserleri* (İstanbul 1954; Hece Yayınları 2003), *Mevlânâ ve Mevlevîlik (Mevlânâ adlı kitabıyla Mevlevîlik üzerine incelemeleri)* (İstanbul 1957; Hece Yayınları 2002, 2006), *Bütün Yazıları* (İstanbul 1998).

**PALİ METİNLERİNE GÖRE
GOTAMA BUDDHA**

ASAF HÂLET ÇELEBİ

HECE YAYINLARI

Hece Yayınları: 53
İnceleme

Birinci Basım: Mayıs 2003
İkinci Basım: Ağustos 2015
©Hece Yayınları

Kapak Tasarımı: SARAKUSTA
www.sarakusta.com.tr
Düzeltili: Kasım GEZEN
Teknik Hazırlık: Bülent GÜLER

Baskı: Dumat Ofset
T: (0312) 278 82 00

ISBN: 975-8274-53-8

Hece Basın Yayın Reklamcılık San. Tic. Ltd. Şti.
Konur Sokak Nu: 39/1-2 Kızılay-Çankaya/Ankara
Yazışma: P.K. 79 Yenışehir/Ankara
T: (0 312) 419 69 13 F: (0 312) 419 69 14
e-posta: hece@hece.com.tr
www.hece.com.tr

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ / 11

BUDDHA ve BUDİZM

Hakkında Deneme

I. BUDDHA'NIN HAYATI / 17

- a) Gotama Buddha'nın Milliyeti ve İçinde Yaşadığı Memleket / 17
- b) Gotama'nın Doğumu ve Çocukluğu / 21
- c) Gotama'nın Gençliği / 23
- d) Gotama'nın Evden Çıkışından İlhamı
Kavuştuğu Zamana Kadar Geçen Hayatı / 26
- e) Gotama'nın İlhamı Kavuşması / 28
- f) *Dhamma* Tekerleğinin Çevrilmesi / 30
- g) Buddha'nın Günlük Hayatı / 32
- h) Buddha'nın Rakipleri / 36
- i) Buddha'nın Ölümü / 37

II. BUDDHA'NIN CEMAATI ve ÂYİN / 39

- a) Cemaat / 39
- a.1. Buddha'nın Müridleri / 39
- a.2. Laik Müminler / 43
- b) Âyin ve İbadet / 46
- b.1. Pâtimokkha / 46
- b.2. Pavarana Âyini / 47
- b.3. Mukaddes Ziyaretgâhlar / 47

III. BUDİZMİN AKİDELERİ / 49

- a) Dört Hakikat Akidesi / 49
- a.1. Birinci Hakikat: Izdırab / 49
- a.2. İkinci Hakikat: Izdırabın Kaynağı (Sebebiyet Bağı) / 51
- a.3. Üçüncü Hakikat: Izdırabların Giderilmesi / 55

55 / a.4. Dördüncü Hakikat: Iztırabın Giderilmesine Çıkan Yol
b) Pali Şeriatına Göre Budizm

56 / Metafiziğinin Bazı Mühim Noktaları

56 / b.1. Kamma

57 / b.2. Nibbâna

59 / c) Mitoloji

59 / c.1. Devalar

59 / c.2. Mâra

60 / c.3. Buddhalar ve Arhatlar

63 / IV. BUDİZMİN BUDDHA'DAN SONRAKİ TARİHİ

63 / İlk Ruhanî Meclis

64 / İkinci Ruhanî Meclis

65 / Üçüncü Ruhanî Meclis

67 / Dördüncü Ruhanî Meclis

67 / Hind Dışında Budizm

69 / V. BUDİZM MEZHEPLERİ

70 / a) Pali Şeriatı

72 / a.1. Pali Şeriatının Mukaddes Kitapları

74 / b) Sanskrit Şeriatı

79 / b.1. Sanskrit Şeriatının Bazı Mezhepleri

80 / b.2. Sanskrit Şeriatının Mukaddes Kitapları

81 / c) Vacrâyâna Şeriatı

Pali Şeriatına Göre

BUDDHA'YA DAİR METİNLER

BİRİNCİ KISIM: İLK SENELER

85 / I. Asita'nın Kehaneti

87 / II. Üç Katlı Gurur (Gençlik Hatıraları)

İKİNCİ KISIM: SÜLÛK ve İLHAM

89 / Yüksek Hikâye

102 / Asil Araştırma

106 / Korku Üzerine Kazanılan Zafer

Mesud Dört Yüksek Hakikatten Bahsediyor /	232
Hakikatin Aynası /	233
Fahişe Ambapali /	235
Mesud Hasta Düşer ve Yüksek	
Bir Hitabede Bulunur /	238
Buddha, Nibbâna'ya Gireceği	
Zamanı Kararlaştırıyor /	240
Ananda, Buddha'dan Bu Dünyayı	
Bırakmaması İçin Yalvarıyor /	242
Buddha Talimlerinin İcmalini Ortaya Koyuyor /	243
Dört Büyük Davet /	244
Buddha, Çunda'nın Yemeğini Kabul Eder /	245
Dere Suyunun Durulması /	246
Murakabeye Ait Hikâyeler /	247
Pukkusa, Buddha ile Ananda'ya	
Altınla Örölmüş Bir Elbise Hediye Etti /	250
Mesud, Çunda'dan Bahseder /	251
İkiz <i>Sala</i> Ağaçları Arasında /	252
Hürmet Edilmesi İcap Eden Yer /	254
Ananda, Buddha'ya Ölümden	
Sonra Yapılacak İşleri Sorar /	254
Ananda /	256
<i>Mallaların</i> Hürmetleri /	257
Subhada /	258
Buddha'nın Son Sözleri /	261
Buddha'nın Anupubba-Vihara	
Denilen Dokuz Hâlden Geçerek	
Parinibbâna'ya Girmesi /	263
Buddha'nın Ölümden Sonra Geçen Hâdiseler /	263
Bibliyografya /	273
Dizin /	283

İlhama (<i>Bodhi</i>) Kavuşma / 108
Eski Bir Yol / 116
Dinî Hayata Atılmak Üzere Evden Çıkış / 119
Yirmi Beşinci Buddha Olan Gotama'nın Otobiyografisi / 120

ÜÇÜNCÜ KISIM: İLHAMDAN SONRA

I. Buddha'nın Kurtuluş Saadetine Ermesi ve Bodhi Ağacının Altında Sebebiyet Neticelerinin Karşılıklı Zincirlenmesi Hakkında Murakabeye Dalması / 123
II. Acâpala Ağacı Altında / 125
III. Muçalında Ağacı Altında / 125
IV. Racayatana Ağacı Altında / 126
V. Acâpala Ağacı Altında / 127
VI. İlk Vaaz ve İlk Müridler – <i>Araha</i> (Velilik) Makamına Erişilmesi / 130
VII. Yâsa'nın Hikâyesi / 138
VIII. İlk Kadın Müridler / 142
IX., X. Yeni Takdisler ve <i>Arhat</i> Mertebesine Eriş / 143
XI. İlk Misyonerler ve Mâra'nın Hikâyesi / 144
XII. Üç Katlı Sığınılacak Yerin Takdisi / 145
XIII. Buddha Bütün Bağlardan Kurtulmuş Olduğunu İlan Eder / 146
XIV. Otuz Zengin Arkadaşın Hikâyesi / 146
XV., XX. Sihirli Kudret ve <i>Catilalar</i> / 148
XXI. Ateş Vaazı / 155
XXII. Kral <i>Bimbisara</i> ile <i>Magadha</i> Rahiplerinin İhtidaları / 156
XXIII. Başlıca Müridlerden İki Sariputta ve Moggallâna'nın İhtidaları / 160

DÖRDÜNCÜ KISIM: BUDDHA'NIN MÜRİDLERİLE OLAN MÜNASEBETLERİ

Râhula'nın İkrarı / 165
Akord Edilmiş Ud / 166
Yağmur Mevsimi (<i>Vassa</i>) Sırasında İnziva / 168
Vassa'da Verilen Nasihatler / 169

171 / Mesud Kimsesiz Bir Rahibi Ziyaret Eder

173 / Şahsın (*Pudgala*) Yardımcısı

174 / Tissa

176 / Bir Rahibe Tarikatının Tesisi

181 / Vaççagota

181 / Nakulapitar

182 / Meghiya

185 / Sona Kotikanna

188 / Vaaz

Buddha Müridlerine En Çok

189/ Nelerden Bahsettiğini Söylüyor

190 / Kum Sarayları

191 / Mesud İnzivaya Çekiliyor

192 / Zulmü Ayıplama

Mâra Dünyanın Kudretini

193 / Arzederek Buddha'yı İğvaya Çalışır

Buddha Tenkid Edilir ve

194 / Bir Mübtediye Nasihat Verir

197 / Şeriata Hürmet

198 / Üstad Yol Göstericidir

199 / Cemaat Arasındaki İhtilaflar

Bir Brahman Tarafından Diğer Brahmanlara

217 / Anlatılan Buddha'nın Portresi

218 / Bir Brahmana Nasihatler

220 / Ananda

221 / Sunita

222 / Çulla Panthaka

BEŞİNCİ KISIM: BUDDHA'NIN

HAYATININ SON HÂDİSELERİ

225 / Buddha'nın Siyasî Bir Mesele Üzerindeki Düşünceleri

227 / Mesud, Müridlerinin Saadetlerinden Bahseder

229 / Bütün Buddha'lar Hakkında

230 / Sık Sık Tekrarlanan Sözler

231 / Ev Sahiplerine (Şehirlilere) Vaaz

ÖNSÖZ

Dün olduğu kadar bugün de yeryüzünde yayılan dinler içinde sâliklerinin nüfusu itibariyle ezici bir ekseriyet teşkil eden Budizm hakkında çoktan beri bir kitap hazırlamayı düşünüyordum. Bunun için projelerim çok geniş, imkânlarım çok dardı. Neşir vasıtalarını düşünmeden, altı sene içinde bu mevzu etrafında okuduğum kitaplardan mütemadiyen fişler çıkarmakta idim. O zaman Buddha'nın büyük hakikatlerinin sırrı zuhur etti ve hayali, sukût-ı hayal takip etti; ben hepsinden vazgeçtim. Galiba gönlümden arzu silinince de irfan yolları açıldı ve bizzat Mesud (yani Buddha) tecellî etmek istedi ve benim kalemimi kullanmaya karar verdi.

Buddha'nın hayatına dair Avrupa dillerinde çok kitaplar yazılmışsa da hiçbirisinin doğrudan doğruya eski metinlerden yapılan tercemeler kadar hakikî ve câzip olamayacağını düşündüm. Rhys Davids, F. L. Woodward, Oldenberg, Major Strong gibi bu asrın büyük Budizm âlimleri ve hakikî Pali metinleri mütercimlerinin büyük eserlerinden, yalnız Buddha'nın hayatını belirtecek bir seçme yapan Brewster'in kitabını tercih ettim. Buna muhtelif eserlerden aldığım bazı tercemeleri de ilâve ettim. Muhterem okuyucularımıza bu metinlerin ne için mühim addedildiklerini anlatmak isterim: Çünkü Pali şeriati bize en eski ve mevsuk metinleri vermektedir. Bu tercemeler, geçen asır içinde hem daha azdı hem de bunlara lââyık olduğu ehemmiyet verilmemekte idi. Ancak, on dokuzuncu asrın sonlarına doğru, 1896'da keşfedilen Kral Asoka'nın kitabesi bu metinlere dikkat nazarlarını çevirdi.

Artık Buddha'nın *Sakyaların* başşehri olan *Kapilavatthu*'da, şimdiki *Nepal*'in cenubunda *Basti* kazasının birkaç mil şimalindeki *Lumbini* koruluğunda doğmuş olduğuna şüphe kalmadı.

İşte en eski Budizmin bâriz hatlarını çizen bu metinleri terceme ederken en kısa yollardan bazı tafsilât vermeye de mecburiyet hissettim ve eskiden hazırlamış olduğum fişlerden, en muhtasar bir şekilde kitabın başında neşrettiğim etüdümü hazırladım. Hakikaten münevver ve insaflı olan tâbi'im de bu kısa etüdümün burada neşredilmesine muvafakat etti. Metinleri okuyanlar tafsilât için buraya müracaat edebileceklerdir. Bunları, kolay takip edilmesi için beş kısma ayırdım: Birincisinde Gotama Buddha'nın hayatının tahlili ve umumî seciyesi, ikincisinde cemaati, üçüncüsünde başlıca akîdelerini yazdım. Dördüncü ve beşinci kısımlarını da Budizmin Buddha'dan sonraki devirlerinin çok kısa bir görünüşü ile Pali ve Sanskrit şeriatı aralarındaki mühim farklara hasrettim. Müracaat ettiğim kitaplara ait Bibliyografya ile pek lüzumlu bir şey olan Dizini de kitabın sonuna ilâve ettim.

Budizm hakkında benim de Pali şeriatının iyi bir müdekkiki olan Oldenberg'in eserinden pek çok istifade ettiğimi söylemeyi bir vicdan borcu bilirim. Yalnız başka kitaplar da mühim yekûnlar tutarlar. Şüphesiz Oldenberg'den istifade eden yalnız ben değildim. Daha evvel *Dinler Tarihi* adında değerli bir kitap yazan ve bana da gönderme lûtfunda bulunan Ömer Hilmi, Budda'da Budizme hasrettiği bahiste hep bu kitaptan tercemeler yapmış, hattâ çok beğendiği anlaşılın mukaddimeyi bile aynıyle çevirmiş olduğunu takdirle görmüştüm. Burada Oldenberg'e müracaat etmem icap eden yerlerde çok iyi terceme ettiğine kâni olduğum Ömer Hilmi Beyin eserine başvurduğum çok oldu. Şurasını insafla gözönünde bulundurmalıyız ki, bu muhterem zat, evvelce bu kitabını yazmamış olsaydı, ne Buddha ne de Budizm hakkında yalnız Türkçe bilen okuyucuların esaslı ve ilmî bir fikir edinmelerine imkân vardı.

Bundan başka Cemil Sena Beyin *Buda-Konfüçiyüz* isimli küçük bir kitabı da çıkmışsa da burada Buddha'ya ait malûmatın daha çok Sanskrit menbalarından tereşşuh ettiği şekilde yazılmış ve Budizm

akîdeleri de bu şeriata uygun bir tarzda izah edilmiş olmaları itibariyle bence makbul görülmedi. Albert Chur 'den yapılan daha ufak bir tercemeyi ise yanlış anlaşılmış Sanskrit metinlerinden müellifin bayağılaştırmak ve romantikleştirmek hususunda büyük bir muvafakiyet kazandığı, sırf kendi fantezilerine göre vücuda getirdiği bir yazı telâkki ettiğim için bu tercemeyi de tavsiye edemeyeceğim. Budizm bizde çok bâkir bir mevzudur. Çok kıymetli eski metinler, edebiyat ve felsefe bakımlarından büyük bir kıymeti haizdirler. Gerek bu metin tercemelerinin, gerek daha derin etüdlerin ileride neşir imkânlarını gönlüm arzu eder.

Budizm, felsefe itibariyle kolay anlaşılır bir sistem olmakla beraber ahlâk bakımından daha çok şümüllüdür. Vallée Poussin'in Cambridge'de verdiği bir konferansta: "Budizm bir disiplindir." demiştir ki, çok doğrudur. Çünkü Budizm yalnız eskiden tasfiye edilmiş bir din hissini tezahürlerinden ibaret değildir. O, siyaset ve an'ane üzerinde çok müessir olmuş bir reformdur. Budist bir ahlâk, bir metafizik, bir mantık, bir sanat mevcuttur. Orta Asya medeniyetleri de Budist bir düşüncenin mahsulleridir ve muhakkak ki Buddha insanlık tarihinde çok mühim bir rol oynamıştır. Bugün bile yirmi beş asırlık bir eskiliğe rağmen, ne gözden düşmüş, ne de inhitata mahkûm bir hâle gelmiştir. Onun hayatiyeti, kâinatı irfan bakışıyla seyretmeye alışık olan herkesin nazar-ı dikkatini çekmektedir. İktisadî rekabetlerin, sivil harplerin, ırk düşmanlıklarının üstünde Budizm daima bir sulh ve sükûn prensibi ve birlik sembolü olarak kalmıştır. Geçen asrın sonlarına doğru Avrupa'da bir mevzu etrafında uyanan alâka oldukça kuvvetli bir *Neo-Bouddhisme* cereyanı vücuda getirdiği gibi, bu asırda da bilhassa 1920'li yıllarda Almanya'da bir Budist manastırı açacak kadar şümüllü ve mühim olmuştur. Budizmin tesiri altında yeni bir felsefe sistemi kuran Schopenhauer'dan ve Budizm mevzuu etrafında uğraşan müdekkiklerden başka, son zamanlarda doğrudan doğruya beşerî fikir sahasında çalışanlar arasında da ona birdenbire büyük bir ehemmiyet verildiği görülmektedir. 6 ciltlik büyük ve umumî bir felsefe tarihi ya-

zan Prof. Deussen kitabının üç cildini Hind felsefesine ve bunun da mühim bir kısmını Budizme hasretmişti.

Aralarındaki müşterek vasıfları gözönünde bulundurarak İslâm tasavvufunun Budizm tesiri altında kaldığını iddia eden geçen asrın bazı müsteşriklerine rağmen bu fikir, bugün fazla revaç bulmamıştır; lâkin bu müşterek vasıflar, bilhassa eski Budist merkezleri olan Türkistan şehirlerinde zuhur eden ve eskiden rahiplerin inzivaya çekildikleri aynı mağaralarda yaşayan müslüman evliya ve azizlerinin menkıbelerinde böyle bir tesir imkânını kat'iyetle reddetmek de doğru olmaz. Türklerin Budizmle olan münasebetlerinden bahsetmek, kitabımın çerçevesi dışındadır. Başka memleketlerde yayılışı ile beraber Uygurlar ve diğer Türk boyları arasında intişar etmesi büsbütün ayrı bir etüdü gerektirir. Bizim burada tedkik edeceğimiz, Buddha'nın şahsiyeti etrafında olan şeylerdir. Burada geçen Pali ve Sanskritçe kelimeleri de Türkçe okunuşlarına göre yazmayı muvafık buldum. Metinlere mümkün olduğu kadar o sadeliği ve huzur içindeki havayı vermeye çalışmakla beraber, bazan çok muttarit bir hâle sokan fazla tekrarları hafzetmek mecburiyetinde kalarak yeri gelince bunlara işaret ettim. Hakikî irfana ve tam kemâle eren azizler, kusurlarımı bağışlasın.

Beylerbeyi, 15/1/1946
Âsaf Hâlet ÇELEBİ